

אלא בכל המדינות הקרובות¹¹. רבי משה סופר נפטר בפרסבורג ביום כה תשרי ת"ר (1839)¹².

חיבוריו

בחיו של החתם סופר לא נדפס אף חיבור משלו. כמה מתשובותיו וחידושי נדפסו, שלא על דעתו וכנראה למרות רצונו, בידי אחד מתלמידיו, ר' מרדכי שלאנק, בשנת תקפ"ו (1826), כשהדפיס בפראג את חידושי רבינו יוסף אבן-מיגאש על מסכת שבועות, צירף בסוף הספר קונטרס חידושי תורה בסוגיות דמצרף ושומר שמסר לשומר וכמה תשובות של החתם סופר. מיד לאחר פטירתו הדפיס בנו השני, ר' שמעון סופר, את התשובות לחלק יורה דעה¹³, וצירף להן הקדמה מאלפת, שהיא מלאכת מחשבת הן מצד הסגנון והן מצד תוכנה. רק כחמש עשרה שנה לאחר מכן החלו להדפיס את התשובות לשאר חלקי השו"ע¹⁴, בהוצאת ר' יוסף שלזינגר בפרסבורג ובווינה. לאחר מכן נדפסו רוב כתביו של החתם סופר בידי נכדיו, ר' שמעון סופר אב"ד ערלוי, שהדפיס את ספרו על התורה (מהדו"ק תרל"ט — תרנ"ג; מהדורה ג בידי בניו, תרע"ג; מהדורה ד, תרפ"ח), חידושי על מסכת שבת (תרמ"ט), שו"ת חלק ז (תרע"ב); ר' שלמה אלכסנדר סופר מסערעט הדפיס את חידושי על חולין (תרנ"ט) וחידושי סוגיות (תרס"ב); ר' שלמה סופר אז אב"ד דערעטשקע הדפיס את ספר הזכרון (תרל"ט). בן-תלמידו, ר' עקיבא יוסף שלזינגר הדפיס את צוואתו והוסיף לה את ספרו "לב העיברי" [חש"ד (תרכ"ד)]; עד מלחמת העולם הראשונה נדפסו חיבורים של החתם סופר גם על-ידי ר' משה אפרים מייזלש מלאסק, ר' אהרן שמחה בלומנטאל ור' שלמה אהרן וורטהיימר, שניהם מירושלים; ר' אברהם חנוך פרידמאן, דיין בסאטמאר, ר' אליה זאב רוזנברג מווארשא. בין שתי

מלחמות העולם נדפסו שני חיבורים בידי ר' יהושע פלק פרידמאן (כ"ר אברהם חנוך הנ"ל). הגדיל לעשות ר' יוסף נפתלי שטרן, שהדפיס את דרשותיו בשני כרכים, בתוספת הערות מחכימות ומאלפות ביותר. כך נהג גם בחתם סופר על התורה בחמשה כרכים ובכרך דרשות נוסף וכן בחידושי סוגיות — שהדפיס לאחר המלחמה עד לפטירתו בירושלים. לאחר המלחמה הדפיס ר' אברהם סופר בן הרב מערלוי כמה חיבורים קטנים מכתב-יד. גם ר' ישראל שטרן מלונדון הדפיס כמה מחיבוריו, מתוך כתבי-יד ומתוך חיבורים נדפסים. וכן כמה רבנים וחכמים אחרים. משנת תשי"ז, לאחר שהוקם מכון מיוחד בירושלים על שם החתם סופר, בהנהלת ר' יוחנן סופר ראש ישיבת ערלוי, הולכים ונדפסים ספרי החתם סופר, גם הישנים שכבר ראו אור מכבר וגם חדשים מתוך כתבי-יד, במיומנות, במסירות ובכשרון רב. ועד עתה נדפסו כבר חיבורים רבים ועוד היד נטויה. גולת הכותרת בחקר פעלו של החתם סופר הוא ספר "לקוטי הערות" לשו"ת החתם סופר, בעריכתו של הגאון ר' יששכר דוב גולדשטיין, שנפטר לפתע לפני זמן קצר. עד עתה הופיעו שני כרכים על שו"ת או"ח ושלוש על שו"ת יו"ד. אין כחיבור גדול זה להראות בעליל את מקומן של שו"ת חתם סופר בתוך הספרות התורנית שנוצרה מאז שהופיעו שו"ת חתם סופר. אין חיבור תורני, יהא מחברו אשר יהא ויהא מקום מושבו אשר יהא — במזרח ובמערב, פרושים וחסידים, אשכנזים וספרדים שלא יתייחס לחידושי, הוראותיו ופסקיו של החתם סופר.

את חיבוריו של החתם סופר סידרנו לפי נושאים בארבעה מדורים: א) חידושי הלכה ובו שו"ת, חידושי ש"ס וחידושי סוגיות; ב) חידושי אגדה ובו חידושי על התורה והדרשות; ג) שאר חיבורים;

ישב בפרסבורג ובקרולה סמוך על שולחן חותנו ר' בער שטרנברג. רק בראשית תר"ד (1843) הלך לשמש ברכנות מאטרסדורף.

14 אין איש יודע מי סדר לדפוס את שו"ת חתם סופר לחלקים אחרים של השו"ע. ובאמת נפלו בהן שיבושי סדר לא מעטים. ראה אברהם הלוי שישא, הערות ביבליוגרפיות לספרי החתם סופר ותשובותיו, המעין, תשרי תשכ"ט, עמ' 50 — 54. נראה, שר' יוסף שלזינגר, שהיה חתן-חורגו של החתם סופר, ושבהוצאתו נדפסו התשובות, הושיב אדם שיסדר את התשובות להכשירו לדפוס.

11 מתוך 1182 התשובות שנדפסו בששה חלקי שו"ת חתם סופר, שסיכם אברהם הלוי שישא (המעין, תשרי תשכ"ט), נכתבו 538 בעשרים השנים שבין תק"ף — ת"ר. מספר זה אינו כלול בתשובות שנדפסו לאחר מכן. וראה שמות השואלים בשו"ת חתם סופר של באכר ב" Magyar-Zsidó Szemle, כרך 10⁹ (1892/3).
12 לאחר פטירת אשתו בדמי ימיה, כת 42, ביח אדר תקצ"ב (1832), נשא בשנת תקצ"ה את אלמנת הגאון ר' צבי הירש הלר — שוב על-פי חזיון לילה שראה בחלומו את אשתו הקודמת, שבקשה ממנו לשאת אשה "כי הבית צריך שמירה".
13 ר' שמעון סופר היה פנוי אותה שעה וטרם שימש ברכנות.

ספר חתם סופר חלק שני אבן העזר... תשובות שאלות... פרעסבורג תר"ך 1859. [1], פו, [2] דף. כולל קעד סימנים.

ספר חתם סופר חלק חושן משפט... תשובות שאלות... וויען תרכ"ב (1861). [1], פ, [2] דף. כולל רז סימנים (מס' קפח ואילך: השמטות... אשר נשמטו מהחלקים הקודמים).

ספר חתם סופר חלק ששי... המה שארית התשובות... ונוספו אליו חידושי הלכות על פרק לולב הגזול ועל מסכת עבודה זרה... אשר חידש בבית מדרשו באחרית ימיו... וויען תרכ"ד. [1], סא דף. כולל קד סימנים. בדפים לז—מה: חתם סופר פרק לולב הגזול; בדפים מז ואילך: חתם סופר מסכת עבודה זרה.

ספר תשובות חתם סופר חלק שביעי... תשובות שאלות... נלוים אליו ל"א תשובות ופולפולים שכתב מרן בפנקס מיוחד בשם קונטרס הוויכוח. ערוך ומסודר במהדורה מחודשת... על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי-יד על-שם החתם סופר ז"ל. ירושלים תשל"ב. יא, קמד עמ'.

חלק ז של שו"ת חתם סופר נדפס לראשונה על-ידי ר' שמעון סופר אב"ד ערלוי (מונקאטש תרע"ב), הכולל מג סימנים. במהדורה זו נוסף (עם שער מיוחד) קונטרס הוויכוח, תשובות ופולפולים במשא ומתן של הלכה עם עמיתיו בימי חורפו בשנים תקמ"ז—תק"ן ערוך ומסודר במהדורה מחודשת והפעם כפי הסדר שבכת"ק מרן ז"ל בתיקונים ומראה מקומות ובצירוף הערות "שער יוסף" מהגה"צ ר' יוסף נפתלי שטרן זצ"ל. קונטרס הוויכוח כולל את הסימנים מד—עד. בעמ' קז—קטז: מילואים (השלמות, הסברים והערות לרוב

ד) ליקוטים מתוך ספרי החתם סופר. לא נכללו בהם אלא ההוצאות הראשונות ולא רשמנו את המהדורות החוזרות ונדפסות, אף אם נוספו בהן אי-אלו הוספות¹⁵. רשימת חיבוריו של החתם סופר עדיין לא נרשמו כראות¹⁶. בגלל קוצר המצע לא נרשמו רישום ביבליוגרפי מפורט גם כאן¹⁶.

חידושי הלכה

א. שאלות ותשובות (בסדר הדפסתם)

ספר חתם סופר חלק יורה דעה... תשובות שאלות... אשר הביאו אל משה ספרא רבא גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשו, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא, מאיר עיני ישראל ורשכבה"ג מוהר"ר משה סופר זצוק"ל. נולד בק"ק פפד"מ ושימש בכתר רבנות בשלשה קהלות קדושות, בק"ק דרעזניטץ במדינת מעהרן ובק"ק מאטערסדארף במדינת אונגארן ושלישה על כולם בעיר ואם בישראל פרעסבורג... ישב פה ק"ק פ"ב משנת נפלאות עד שנת ואביטה נפלאות... וזאת הברכה אשר השאיר אחריו... חידושי הלכות על רוב הש"ס וחידושי אגדה הרבה מאד וספרו הגדול חתם סופר ערוך על ארבעה חלקי ש"ע והוא קובץ אלף ושלש מאות שבעים ושבע שאלות ותשובות הרמתה אשר השיב... פרעסבורג תר"א 1841. [4], קנג, [6] דף.

כולל שנו סימנים. עם הקדמת בן המחבר ר' שמעון סופר בשם "פיתוחי חותם".

ספר חתם סופר חלק אורח חיים... תשובות שאלות... פרעסבורג תרט"ו. [1], עח, [2] דף. כולל רח סימנים.

ספר חתם סופר חלק אבן העזר... תשובות שאלות [חלק ראשון]... פרעסבורג תרי"ח 1858. [1], צד, [3] דף. כולל קנב סימנים.

15 רק בשו"ת חתם סופר חלק ז לא רשמנו את ההוצאה הראשונה שנדפסה על-ידי ר' שמעון סופר מערלוי (מונקאטש תרע"ב), אלא את מהדורת ירושלים תשל"ב, בשל ההוספות הנכבדות שצורפו אליו.

16 בסוף ספר חתם סופר, חמש שיטות (ירושלים תשכ"ח) נדפסה הרשימה "ספרי מרן החתם סופר ז"ל שהופיעו עד הנה בדפוס", הכולל רישום עד שנת תשכ"ט. אך הרישום רחוק לספק אף את הדרישות הביבליוגרפיות המינימאליות, אם כי

מפתח שמות השואלים ותולדותיהם (שחובר בידי הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער).

ב. חידושי ש"ס (לפי סדר המסכתות)

חידושי חתם סופר על מסכת ברכות [ועל] ביכורים פ"ד פרק אנדרוגינוס... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה שלוקט מכל ספרי מרן המחבר ז"ל חידושים וביאוריו למסכת זו, ערוך ומסודר דף על דף בהגהה מדויקת בתוספת הערות, ומראי מקומות על-ידי מכון... החתם סופר. תשמ"ח. קיד עמ'. בעמ' קיב — קיד הערות מאת ר' יוחנן סופר ראש ישיבת ערלוי בירושלים.

חידושי חתם סופר על מסכת שבת... הובא אל בית הדפוס בהתאמצות הה"ג הצדיק מו"ה שמעון סופר נ"י אבדק"ק ערלויא... וויען תרמ"ט. מא דף.

חידושי חתם סופר השלם על מסכת שבת... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו... ומתוך מה שלוקט מכל ספרי מרן המחבר... בתוספת הערות, הארות ומראי מקומות. יוצא לאור ע"י המכון... ע"ש חתם סופר. ירושלים תשמ"ב. רסג; [4], רפח עמ'.

נדפס בשני כרכים (כרך א פרקים א—ח, כרך ב פרקים ט—כד).

ספר חתם סופר חלק שני על מסכת פסחים וש"ע הלכות פסח ופרק איזהו נשך... יוצא לאור פעם ראשונה מעצם כת"י קדשו ע"י אהרן שמחה בלומענטהאל. ירושלם תרנ"ד. [2], עא דף.

כולל חידושים לפרק ראשון (עד דף כז ע"ב), פרק ז (עד דף ל ע"ב), הלכות פסח (עד דף מ ע"א), חידושים על פרק איזהו נשך (עד דף מח ע"ב), חידושי סוגיות, חידושי ערבי פסחים, מסכת מגילה, ב"ק, סנהדרין, שבועות, דרוש לר"ה, חידושי פרק לולב הגזול, כללי הש"ס וענינים שונים.

חידושי חתם סופר על מסכת יומא... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה שלוקט מכל ספרי מרן המחבר ז"ל... מכון חתם סופר. ירושלים תשכ"ח. [4], קכט עמ'.

חידושי חתם סופר על מסכת ראש השנה... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה

התשובות); בעמ' קיז-קיח הערות והארות מאת ר' יוחנן סופר ראש ישיבת ערלוי בירושלים. בראש הספר הקדמת ר' שמעון סופר שהועתקה מהוצאת מונקאטש תרע"ב והקדמה להוצאה החדשה ומבוא מאת מכון חתם סופר.

לקוטי תשובות חתם סופר... שלא נדפסו בתוך ששה חלקי ספרו הגדול שו"ת חת"ס סופר. מופיע בפעם הראשונה. נלקט מספרים ומכ"ע שונים... ומתוך כתבי ידו שעדיין לא ראו אור הדפוס, עם מראי מקומות, ציונים והערות... הק' ישראל שטערן... לונדון תשכ"ה. קיד; [2], יח עמ'.

כולל פה תשובות המסודרות לפי השו"ע (או"ח סי' א—יז, יו"ד סי' יח—לט, אה"ע סי' מ—נח, חו"מ סי' נט—פה). בעמ' עט—קו: חלק המכתבים, כולל עא מכתבים; מעמ' קט ואילך: הערות לשו"ת חת"ס הנדפסות. יח עמ' האחרונים כוללים נוסח ההסכמות של החתם סופר משנת תק"ע ואילך — סד הסכמות.

קובץ תשובות חתם סופר על ארבעה חלקי שולחן ערוך... בתוספת קונטרס מילואים והערות על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתב-יד על שם החתם סופר זצ"ל. ירושלים (תשל"ג). רד עמ'.

כולל צא סימנים. בעמ' צז—קה: פסקי דין (סימנים צב—קב). בעמ' קו—קיט: ליקוטים (יט סימנים). בעמ' קטז—קסט: מילואים, הארות וציונים (רובם מאת ר' שלום משולם וינברגר). בעמ' קעב—קצז: מפתח התשובות ורשימת המקורות (רובם מקורות שבדפוס). בעמ' קצח—רב: שמות השואלים ותולדותיהם.

שאלות ותשובות חתם סופר החדשות, תשובות, בירורי הלכות ופסקי דין... מופיע לראשונה מתוך כתבי יד עם הערות והגהות מאת הרב שמואל אליעזר שטרן. ירושלים, מכון דעת סופר, תשמ"ט. קסט עמ'.

כולל ע תשובות, רובן מתוך כתב-יד שברשות ר' שמחה בונם סופר אב"ד פרסבורג בירושלים וכתב-יד שברשות ר' ישראל שטרן בלונדון. או"ח סי' א—יד; יו"ד סי' טו—לט; אה"ע סי' מ—מה; חו"מ סי' מו—נז; פסקי דין סי' נח—סח. בראש הספר (עמ' יא כה): מבוא, פרקים במשנת מרן החתם סופר זיע"א. בסוף הספר (עמ' קמה—קמט):

מדף מה ע"ב ואילך חידושים על בבא מציעא.

חידושי חתם סופר על מסכת כתובות... מהד"ת ומהדורא תליתאי מסוף ימיו ונלוה אליו ב' תשובות שלא יצאו לאור עד כה וקונטרס על י"ד מצות... והוצאתים לאור... אברהם חנוך בלא"מ צבי יודא ז"ל [פרידמאן]... סאטמאר תרס"ח. [2], ג דף.

מצד ימין חידושים משנת תקס"ב, מצד שמאל תוספת מרובה מהד"ב באחרית ימיו. מדף מו ואילך שתי תשובות, עניני מצות על סדר פרשיות.

חידושי חתם סופר על מסכת גיטין... וויען תרנ"ג. [1], עד דף.

ספר חתם סופר... והוא השלמת חידושי ח"ס על מסכת גיטין מהדו"ב אשר נדפס בשנת תרנ"ג. מכיל חידושים בסוגיות... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי יד... ירושלים תשכ"ו. [4], לח עמ'.

נדפס בסוף ספר מוצל מאש לר' יעקב אלפאנדארי, ירושלים תשכ"ו.

חידושי חתם סופר על מסכת נדרים... ווארשא תרמ"ח. כה דף.

חידושי חתם סופר על מסכת קידושין... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה שלוקט מכל ספרי המחבר ז"ל... מכון חתם סופר, ירושלים תש"מ. [6], קצו עמ'.

חידושי חתם סופר על מסכת בבא קמא... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה שלוקט מכל ספרי מרן המחבר ז"ל... מכון חתם סופר, ירושלים תשי"ט. ו, קיח, [1] עמ'.

חידושי חתם סופר על מסכת בבא מציעא... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה שלוקט מכל ספרי מרן המחבר ז"ל... חלק א"ב. מכון חתם סופר, ירושלים תשכ"א — תשכ"ג. יב, קלט; [4], קפד עמ'.

חידושי חתם סופר על מסכת בבא בתרא... ונלוה אליו בסופו קונטרס ביאורים לחתם סופר אשר חנן ד' אותי הצעיר משה אפרים מייזלש... פיעטרקוב תרנ"ו. ג דף.

חידושי חתם סופר על מסכת בבא בתרא. חלק ראשון

שלוקט מכל ספרי מרן המחבר ז"ל... מכון חתם סופר, ירושלים תשכ"ח. [2], קא עמ'.

חידושי חתם סופר על מסכת סוכה... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה שלוקט מכל ספרי מרן המחבר ז"ל... מכון חתם סופר, ירושלים, תשל"ד. [6], קנח עמ'.

חתם סופר [חידושים על] פרק לולב הגזול. (פיעטרקוב תרע"ב). דף צא — ק.

נדפס בסוף ספר שמות בארץ לר' משה י' חביב. פיעטרקוב תרע"ב.

חידושי חתם סופר על סוגי' דמוקצה ומסכת ביצה... ונלוה אליו קונטרס ביאורים לחם סופר אשר חנן ד' אותי הצעיר משה אפרים מייזלש בהגאון מו"ה צא"י יעקב שליט"א האבד"ק לאסק. פיעטרקוב תרנ"ח. [1], לג דף.

עד דף ה חידושים על מוקצה. משם ואילך חידושי מסכת ביצה.

חידושי חתם סופר מסכת ביצה... יוצא לאור בפעם הראשונה מעצם כ"ק על ידי ישיבת "שבט סופר" בירושלים ת"ו. ירושלם — קליוולאנד — נויארק תש"ז. קכח עמ'.

רק עד עמ' לד חידושי החת"ס, משם ואילך חידושי כתב סופר.

חידושי חתם סופר על מסכת מגילה... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה שלוקט מכל ספרי המחבר ז"ל... מכון חתם סופר, ירושלים תשל"ח. ח, קצב עמ'.

חידושי חתם סופר על מסכת יבמות... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה שלוקט מכל ספרי מרן המחבר ז"ל... ערוך ומסודר דף על דף בהגהה מדוייקת בתוספת הערות, הארות ומראי מקומות על-ידי מכון... החתם סופר, ירושלים תשמ"ח. רנב עמ'.

חידושי חתם סופר על מסכת כתובות ועל פרק האומנין והשוכר במס' ב"מ... זכיתי בכתי"ק... הצעיר משה אפרים בן... צא"י יעקב שליט"א [מייזלש]... פיעטרקוב תרס"ג. מו, [1] דף.

בהגאון מהורש"ס זצ"ל מקראקא... סערעטה (בוקאווינא). מונקאטש תרנ"ט. [5], עב דף.

בראש הספר הקדמת המו"ל נכד המחבר בשם "קרית סופרים". בראש החידושים החרוזים שבהוצאת וויען תרנ"ג ואח"כ: התחלנו בעזה"י יום ג' כ' מרחשון לישראל... לפ"ק פה פ"ב יע"א. בסוף הספר: סיימנו בלימוד הישיבה פה"ק פ"ב יום א' א"ח דשבעות תקצ"ד לפ"ק.

חידושי חתם סופר על פרק ראשון ושני דמסכת חולין... וויען תרנ"ג 1893. [1], יא דף.

בראש החיבור חרוזים שסימנם שם הוי"ה: יהי' ה' אלקינו עמנו... וכשתילי זיתים סביב לשולחנו מטע נעמים! [תלמידנו, האר בתורת אמת עינינו... להעלות על הגילין חי' מסכת חולין. אור ליום ה' כ' מרחשון יפאר ענוים בישיבה [תקס"ט] לפ"ק פה ק"ק פ"ב.

חידושי חתם סופר על מס' נדה... הועתק מעצם כת"י קדשו. הובא לביה"ד ע"י ר' אלי' זאב ראזענבערג מווארשא. ווארשא תרס"ב. [1], מ דף.

בסוף הספר: סיימנו מסכת נדה בעזה"י בישיבה הרמה בק"ק מ"ד יום ג' פורים קטן בשמחה רבה [תקס"ב] לפ"ק עם תלמידים הגונים אלופים ומסובלים.

חידושי חת"ס סופר על מסכת תמיד... שלא נדפסו עד היום כתובים בעצם כתב ידו של זקני החת"ס סופר זצ"ל נמצאים בידי שאר בשרי הרב הגאון וכו' מהור"ר מרדכי כ"ץ שטראסער נ"י אבדק"ק שאלא (סלובקיא)... (וינה תרצ"ד). [2], 174 — 181 עמ'.

בראש החיבור: מה שחנני הי"ת חי' מס' תמיד פה מ"ד כא אדר ראשון תקנ"ט.

נדפס בסוף ספר בית הבחירה על מסכת תענית חלה שקלים תמיד ומדות, בהוצאת ר' אברהם סופר, וינה תרצ"ד.

ג. חידושי סוגיות (בסדר ההדפסה)

ספר חת"ס סופר על סוגיות הש"ס... חלק ראשון. נסדר והובא לדפוס פעם הראשונה עם תוספות איזה דברים וענינים בשם אבק סופר... מאתי הק' שלמה אהרן ווערטהיימער... ירושלם תרנ"א. [2], גט דף.

(פרק א — ג)... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה שלוקט מכל ספרי מרן המחבר ז"ל... מכון חתם סופר. ירושלים תשל"ז. [8], קסג, [1] עמ'.

חידושי חתם סופר על מסכת סנהדרין... ערוך ומסודר דף על דף בתוספת הערות, הארות ומראי מקום. מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו... מכון חתם סופר. ירושלים תשמ"ה. [7], קסז, [1] עמ'.

חידושי חתם סופר על מסכת מכות, הוריות, אבות, אבות דרבי נתן, סופרים, שמחות, כלה רבתי, דרך ארץ רבה, דרך ארץ זוטא, ספר תורה... מופיע בפעם הראשונה מתוך מה שלוקט מכל ספרי מרן המחבר ז"ל... ערוך ומסודר דף על דף בהגהה מדויקת בתוספת הערות, הארות ומראי מקומות על-ידי מכון... החתם סופר... ירושלים תשמ"ו. קמג עמ'.

ספר חתם סופר על מס' שבועות ומס' נדה והלכות נדה... הועתק מעצם כת"י קדשו... ווארשא תרס"ב. ל; מז דף.

מז הדפים כוללים חידושים על מסכת נדה ושו"ע הלכות נדה. בראש הספר חרוזים שסימנם: מסכת שבועות, משה. בסופם: מארץ רחוקה בא עבדיך מילידי פפד"מ להתגורר כטוב בעיניך בפרויסטיין... שנת תקנ"א.

חידושי חתם סופר על מסכת שבועות... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה שלוקט מכל ספרי מרן המחבר ז"ל, ערוך ומסודר דף על דף בהגהה מדויקת בתוספת הערות, הארות ומראי מקומות על-ידי מכון... החתם סופר... ירושלים תשנ"ג. קפב עמ'.

בעמ' קעט — קפב הערות מאת ר' יוחנן סופר ראש ישיבת ערלוי בירושלים.

חידושי חתם סופר על מסכת עבודה זרה... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי ידיו הקדושים ומתוך מה שלוקט מכל ספרי מרן המחבר ז"ל... מכון חתם סופר. ירושלים תשל"ו. [5], רמח עמ'.

ספר חתם סופר, חידושים והלכות על מסכת חולין... על כל דף ודף... בעצם ידו הטהור... משך ארבעה שנים משנת משרים [תק"ץ] עד שנת תקצ"ד לפ"ק. וזכיתי להוציאם לאורה שלמה אלכסנדר סופר

החידושים משנים תק"צ, תקצ"א, תקצ"ח. הסוגיא הראשונה עם הערות ר' יוחנן סופר, שתי הסוגיות האחרות עם הערות ר' אברהם סופר.

חידושי חתם סופר על סוגיות שונות בש"ס... מופיע בפעם הראשונה מתוך כתבי יד שעדיין לא ראו אור הדפוס, עם מראי מקומות, ציונים והערות... [מאת] ישראל שטערן ... חלק ראשון. לונדון תשכ"א. [16], עו עמ'.

בהקדמת המו"ל ר' ישראל שטערן הסברים על המקורות שמהם הדפיס. כולל חידושים על כב סוגיות, רובם מן השנים תקע"ב—תקע"ד. בראש הספר רשימה של כ-300 סוגיות עפ"י א"ב והמקומות שבהם נדפסו. עם הסכמת ר' אברהם שמואל בנימין ב"ר עקיבא סופר.

ספר חתם סופר, חמש שיטות... מכיל חידושים וביאורים (בסוגיות: א) חציו עבד וחציו בן חורין... (ב) הלואת יום טוב... (ג) ריש פרק הערל... (ד) העובד ע"ז מאהבה ומיראה... (ה) ב' זכרים ונקבה א'... מופיע בפעם הראשונה מעצם כתב-יד קדשו... מכון חתם סופר. ירושלים תשכ"ח. עה, [3] עמ'.

החידושים משנים תקע"ג, תקע"ד, תקפ"ג, תקצ"א, תקצ"ד. הסוגיא הראשונה עם הערות ר' יוחנן סופר, שאר הסוגיות עם הערות ר' אברהם סופר. בסוף הספר: "ספרי מרן החתם סופר ז"ל שהופיעו עד הנה בדפוס". הרשימה מסודרת בסדר כרונולוגי.

ספר חתם סופר, חידושים על סוגיות הש"ס וכן על פרק שבועת העדות... בתוספות הערות ונספח להם קונטרס בשם "שער יוסף" הכולל בחלקו השלמות, תקונים, הערות והארות לחידושי חתם סופר על מס' חולין ובחלקו ענינים שונים ממרן זצ"ל והערות בשו"ת ח"ס ובחידושו על הש"ס. מנאי יוסף נפתלי שטרן... ירושלים תשכ"ט. יא, [1], רסא, [1] עמ'.

עד עמ' קכח חידושים על כז סוגיות, רובם משנים תקמ"ז—תקס"ה. בעמ' קכט—קפג: חידושים על פרק שבועת העדות. מעמ' קפה ואילך: שער יוסף.

ספר חתם סופר, חידושים וביאורים על המצוות; כללים בסוגיות הש"ס... גלוה אליהם קונטרס יומין דחנוכה מאת הג"מ יוחנן סופר שליט"א... ירושלים תשל"ה. רצ עמ'.

כולל חידושים על לה סוגיות משנים תקע"א—תקפ"ט. עם הסכמת ר' שמעון סופר אב"ד ערלוי.

ספר חתם סופר חלק ראשון על סוגיות הש"ס... יוצא לאור פעם ראשונה מעצם כת"י קדשו ע"י אהרן שמחה בלומענטהאל. ירושלים תרנ"ג. 4 עמ', עד דף.

חידושים על מז סוגיות, רובם משנים תק"ף—תק"ץ. עם הסכמות ר' שמחה בונם סופר אב"ד פרעסבורג, ר' שמעון סופר אב"ד ערלוי ור' שלמה סופר אב"ד בערעגסאס.

ספר חתם סופר, חידושים על סוגיות הש"ס... כתב יד קדשו... על ל"ז סוגיו הש"ס... מונקאטש תרס"ב. [2], סד דף.

חידושים על מא [ולא לז] סוגיות, רובם משנים תקנ"ד עד תק"ע. עם הקדמה קצרה מאת ר' שלמה אלכסנדר סופר מסערעטה, שמסר את כתב-היד לדפוס.

חידושי חת"ס סופר על סוגיות ממסכת בבא מציעא... יוצא לאור פעם ראשונה מעצם כת"י קדשו ע"י הק' ישיע פלק בלאו"ר הרה"ג מ' אברהם חנוך [פרידמאן] שליט"א... מיהאלעוויטץ תרפ"ט. [2], מג דף.

רוב החידושים מתקופת דרעזניץ ומאטרסדורף.

חידושי חתם סופר על סוגיות הש"ס... שלא נדפסו עד היום. נעתקו מעצם כת"י... שה"י בידי נכדו הר"ר משה בה"ר... יואל סופר זצ"ל בוינה... (ירושלים תש"ו). [1], קכג קמא עמ'.

חידושים על עשר סוגיות. נדפס בסוף ספר ריצבש"י לר' יצחק צבי ברנפלד, ירושלים תש"ו.

חידושי חתם סופר... שעוד לא נדפסו מעולם. העתיקם מכתב יד קדשו והוציאם לאור בפעם ראשונה אברהם סופר... ירושלים תש"ז. [8], 136 עמ'.

חידושים על יג סוגיות, רובם משנים תק"ף—תק"ץ. עם הקדמה קצרה מאת ר' אברהם סופר.

ספר חתם סופר, שלש שיטות. מכיל חידושים וביאורים (בסוגיות א) כאן נמצאו כאן היו... (ב) מצרף... (ג) השתא דאמר רבנן לא יקריב... מופיע בפעם הראשונה מעצם כתב-יד קודש. מכון החתם סופר. ירושלים תשכ"א. עד עמ'.

ווערטהיימער. "חידושי אגדה אלה יש מהם כתב ידו ממש... לעת זקנתו ויש מהם אשר העתיקו תלמידיו מכ"י של אבי זקני זצ"ל אות באות ויש אשר שמעו... מפי קדשו".

ספר תורת משה מהדורא תליתאי... הובא לבהד"פ ע"י האחים הק' שמואל חיים, הק' משה בני הרב הגאון הצדיק מו"ה שמעון סופר נ"י האב"ד דק"ק ערלויא. חלק א: בראשית שמות. מונקאטש תרע"ג 1913. [4], פב דף; חלק ב: ויקרא במדבר דברים. מונקאטש תרע"ד 1913. [2], קטז, [2] דף.

בראש חלק א צוואת החתם סופר. חלק ניכר מן הספר, ושמא אף רובו, הוא מר' שמעון סופר בציון מש"מ [=משיר מעון].

ספר תורת משה מהדורא רביעי... צו בעציעהן ע"י הרב מו"ה שמעון סופר נ"י האבדק"ק ערלויא... אפריון נמטיי לכ'... מהור"ר דוד... ברייער נ"י שמסר לי כת"י שהועתק מכ"י... חתם סופר זצוק"ל... בודאפעשט תרפ"ח. [2], קלו עמ'.

גם במהדורה זו הרבה הוספות בציון מש"מ [=משיר מעון].

ספר חת"ם סופר על חמשה חומשי תורה... נעתק מעצם כתב יד קדשו משנת תקצ"ה ויצא לאור ע"י הק' יושע פלק בלאאמו"ר הרה"ג מו"ה אברהם חנוך [פרידמאן] שליט"א בן בתו של המחבר ז"ל. מיכאלאווע תרצ"ט. [4], סג, [1] דף.

בהקדמתו מספר ר' יושע פלק פרידמאן שהכתב"יד בא לו במתנה מאת אביו ר' אברהם חנוך פ"מ דיין בסאטמאר "אשר נפל בחלקו מעזבון ר' יהודה גרינוואלד". בסוף הספר שיר של החתם סופר שחובר בצום גדליה תק"ן וסימנו: אני השפל משה ברבי שמואל סופר חזק ואמץ אמן סלה.

ספר חתם סופר על התורה... יוצא לאור מכתבי ידו שעדיין לא ראו הדפוס עם מראי מקומות, ציונים והערות בשם "שער יוסף" על ידי יוסף נפתלי שטרן... חלק א: בראשית. ירושלים תשי"ח. טו, [1], רפג עמ'; חלק ב: שמות. ירושלים תשי"ח. יח, קפה עמ'; חלק ג: ויקרא. ירושלים תשי"ט. לב, קנב עמ'; חלק ד: במדבר. ירושלים תש"ך. ט, קצד עמ'; חלק ה: דברים. ירושלים תשכ"א. כד, קפב עמ'.

עם שערים מיוחדים: חידושי חתם סופר, הארות וביאורים במצוות התורה"ק על סדר הפרשיות (עמ' ט); חתם סופר, כללים בסוגיות הש"ס (עמ' עה); מעמ' קט ואילך (עם שער מיוחד): קונטרס יומין דחנוכה.

הגהות חתם סופר על כל הש"ס... שלא ראו אור הדפוס מעולם... עם הערות ומראי מקומות על ידי אברהם סופר... ובסופו תשובה לרבינו זצ"ל שלא נדפסה מעולם... (ניו יורק תשי"ט). 62 עמ'.

בהקדמתו מספר ר' אברהם סופר על כתב-היד שממנו הדפיס את הספר.

חידושי חתם סופר על ש"ע יורה דעה (עם הפנים) מרבינו משה סופר זצוק"ל... כולל ביאורים על טז סימנים (קיב — קיז, קכ — קכז, קלט, קמא) וחידושים שונים ותשובות. זכיתי בעזה"י לסדרם ולהוציאם לאור... ישראל שטערן... לונדון תשט"ו. כ, עב עמ'.

חידושי אגדה

א. על התורה (בסדר ההדפסה)

ספר תורת משה פרד"ס על חמשה חומשי תורה... הבאתי לבית הדפוס אני הק' שמעון בהה"ג מהראש"ב סופר זצ"ל... ספר בראשית: פרעסבורג תרל"ט. [2], גב דף; ספר שמות: פרעסבורג תרמ"א. [1], צד דף; ספר ויקרא במדבר דברים. פרעסבורג תרנ"ג. [1], סו; פ דף.

בהקדמת ר' שמעון סופר לחלק א נאמר "גם הדפסתי... אשר העתיק הרב הגאון המובהק המנוח מו"ה משה שיק זצ"ל... שכתב לעצמו בימי נעוריו ממה ששמע מרבו זצ"ל". בהקדמתו לחלקים האחרים נאמר שהדפיס גם ממה שהעתיקו לעצמם ר' נפתלי סופר אב"ד פעטשינידורף ואחיו. ר' שמעון סופר הוסיף דברים משלו "מספר שיר מעון".

ספר תורת משה מהדורא תנינא... יוצא עתה לאור פעם ראשונה ע"פ כ"ק מרן... וכת"ק תלמידיו המובהקים זצ"ל שנאספו ונסדרו... עם זה והב סביב להם בשם אור תורה מאת הרה"ג המפורסם מו"ה ר' שלמה אהרן ווערטהיימער מעה"ק ירושלים ת"ו. ירושלים תרס"ד. [3], מט דף.

רק על ספר בראשית. עם הסכמת ר' שמעון סופר אב"ד ערלוי, שנתן את כתב-היד לר' שלמה אהרן

כרך א: תשרי—ניסן. [40], 428 עמ'; כרך ב: ניסן—תשרי. [4], 429—[1], 850 עמ'; כרך ג: השלמות לשני הכרכים. קכו, [2] עמ'.

כרך א כולל דרשות ומאמרים לשבת הגדול, הגדה של פסח, פסח, ימי הספירה, ל"ב לעומר לחברה קדישא, שבועות, מגילת רות, ז' באב, דרשות לפני ימי הסליחות, ז"ך אלול, הספדים, כבוד מלך, חנוך ספר תורה, פתיחות לפני התלמידים בתחילת זמן הלימוד ולקוטי אמרים במעלות התורה.

כרך ב כולל דרשות ומאמרים לראש השנה, שבת שובה, ערב יוה"כ, סוכות, סמיכת התורה, חנוכה, ח טבת, פרשיות שובבים ת"ת, פרשת שקלים, ער"ח אדר לחברא קדישא, ז אדר, פ' זכור, פורים, פ' פרה, פ' החודש.

כרך ג כולל דרשות ומאמרים לימי הסליחות, ז"ך אלול, ראש השנה, שבת שובה, יו"כ, סוכות, שבת שירה, דרוש הודאה לכבוד המלך, שבת הגדול, שבועות, ז באב, הספדים, בר מצוה ולקוטי מאמרים בש"ס.

בראש חלק א הקדמת ר' יוסף נפתלי שטרן ובה מתולדות המחבר ורשימת כתבי־היד שהיו ברשותו ועל אלה מהם נוסד הספר.

חיבורים אחרים

סדר הגדה של פסח עם פירוש נחמד ונעים לא היה עוד לעולמים מאת הרב הגאון הגדול... מוהר"ר משה סופר... לבוב תר"י. [16] דף.

נרפס ללא הקדמה וללא שם המדפיס ואין בו שום פרט שיבאר מה מקור כתב־היד.

שירת משה, מועתקים מתוך כתבי קודש אמ"ו הקדוש... הובא לדפוס לכבוד ש"ב אמ"ו הגאון... מהור"ר אברהם שמואל בנימין סופר נ"י... על ידי שארו ותלמידו הקטן והצעיר מענדל פראנקפורטער... פרעסבורג תרח"י 1857. טז דף.

כולל טו שירים לשבת, ראש חודש, סוכות, שמחת תורה וחנוכה. בסופו (דף יג ע"א) חרוזים (ללא ניקוד): שבח מעולה ותוכחה מגולה, ויכוח עם נפש האדם, מיוסד על תיבת אמת. רוב השירים חוברו בין יום הכפורים לסוכות (ביחוד ערב סוכות) בשנים תק"ן—תק"ס.

בכל פסקא צוינה השנה שבה נכתבה. בראש חלק א מבוא ("קרית סופרים") מאת ר' יוסף נפתלי שטרן. בראש חלק ב "בית אם", הערות לספרי החתם סופר ותשובות שעדיין לא נדפסו.

חידושי חתם סופר על התורה החדש... מופיע בפעם הראשונה מכ"י. ירושלים, מכון דעת סופר, תשמ"ז. [7], קעב עמ'.

בהקדמת העורך, ר' צבי ב"ר שמחה בונם סופר, פרטים על כתבי־היד שמהם הורכב הספר. רוב הדברים הם משנים תקנ"ד—תקנ"ח. מעמ' קמה ואילך מאמרים שנרשמו מפי השמועה על־ידי ר' מרדכי אפרים פישל סופר.

חידושי חתם סופר על מגילת רות והוא ליקוט נפלא מפירושים ודרושים נשגבים מספרי מרן... לוקט ונאסף בעזה־שי"ת על ידי אברהם שלום הלוי שישא. יוצא לאור לראשונה ע"י "אור תורת החת"ס"... ירושלים תשמ"ט. צא עמ'.

חידושי חתם סופר על מגילת אסתר וימי הפורים והוא ליקוט נפלא מפירושים ודרושים נשגבים מספרי מרן... יוצא לאור לראשונה ע"י "אור תורת החת"ס". ירושלים תשמ"ח. [10], רלא עמ'.

המלקט הוא האברך אברהם שלום הלוי שישא. רוב המאמרים נלקטו מתוך דרשות החתם סופר. עם הסכמות ר' יצחק יעקב ווייס, ר' ישראל משה דושינסקיא, ר' יששכר דוב גאלדשטיין, ר' יוחנן סופר.

ב. דרשות

ספר חתם סופר, דרשות מרבינו משה סופר זצוק"ל... כולל כשתי מאות דרשות ואוצר אמרות טהורות למועדים ויתר ימות השנה מכתבי יד המחבר זצוק"ל שהיו ת"י נכדו הג"מ שלמה אלכסנדר סופר ז"ל (גם נאספו פה דרשות ומאמרים שנדפסו כבר בתקונים הרבה). העתקתים... בציונים מתנ"ך ומחז"ל בפנים הספר וגם הערות בשם "שער יוסף" אני יוסף נפתלי שטערן חתן הג"מ שלמה אלכסנדר סופר ז"ל בן הגאון מהורש"ס זצוק"ל מקראקא בן רבינו המחבר זצוק"ל... כרך א"ב: קלוזש—קלויזענבורג תרפ"ט; כרך ג: ירושלים, מכון חתם סופר, תשי"ט.

בשעת ביצוע פסק־דין מוות על יהודי שהואשם בעריקה. במקומו הלכו מנכבדי הקהילה ועלה בידם להציל את הנדון. אור ליום ט בתמוז נשא החת"ס דרשה של מוסר ותוכחה (ומעתיק את כל הדרשה). ביג בתמוז נתגברה ההרעשה וכמה יהודים היו בין הנפגעים. שוב יצא החת"ס עם בני ביתו ליערגן. ביום ג באב "חזרנו לביתנו לשלום אשר לא ראיתיו זה מ"ב יום". בז באב נשא דרשה גדולה (שהועתקה בספר). "בימים אלו ימי טבוח ומלאו השדות פגרי אדם... והנשק וכלי זיין הוא מופקדים לכל מוצאיהם והכפריים יצאו ללקוט והמה מביאים ליהודים אלפי אלפים וכאן נמצא איש א' שמו מרדכי אבערברייט סיכן עצמו והכלל כולו כי אחר אשר קנה וקיבלן שלחן בעגלות לעיר פעסט לאדונינו הקיסר יר"ה ועשה כן בפומבי וכאשר ראו אנשי חיל השונאים השוכנים פה כי כן, נתפס והגיע עד שערי מות. וביוה"כ הביאו לכאן עשרה אנשים מק"ק שטאמפפצן אשר נתפסו בגללו וב"ה אשר הציל את כולם וגם לרבות את כל הקהלה... ואמרתי לרשום כאן הפסק אשר יצא מאתנו ע"ד המשפט שנתעורר ע"י הנ"ל (עיי' חתם סופר ח"מ סי' קנו)... ביום א' ה' מרחשון... עשו שלום זע"ז... ובמשך ד' שבועות יצאו חיל השונאים מפה ונחה ושקטה הארץ... ויום ה' פרשת שמות שהי' תענית שובבים התענו אנשים רוב הקהלה".

ספר צוואת משה אשר צוה כבוד רבינו משה סופר זצ"ל... לפני מותו אל בניו ובנותיו הי"ו. ונלוה אליו ספר נער עיברי... תוכחה מגולה להעוסקים בספרי חיצונים ומשנים את לשונם... שטעטין [צ"ל ווינה תרכ" — ד; כב דף].

ד הדפים כוללים את הצוואה וכב הדפים כוללים ספר "נער עיברי" [מאת ר' עקיבא יוסף שלזינגר]. עם תרגום ליידיש.

ספר איגרות סופרים... מכתבי קודש... ממשפחת איגר סופר... וגם מגדולי ישראל אשר ערכו מכתבים אליהם וביחוד מרבינו... מרן עקיבא איגר זצ"ל... ומחתנו... מרן משה סופר זצ"ל... ומבנם... מרן אברהם שמואל בנימין זצ"ל... ואחיו... מרן שמעון סופר... וגם מכתבים מרבינו מרן שמחה בונם סופר... כל אלה לקט ואסף... הצעיר שלמה סופר...

שירי שירים, לקוטי דברים לנשר הגדול... בעל החתם סופר זצוק"ל שלא ראו אור הדפוס מעולם ויוצאים לאור עם הערות ומראי מקומות על ידי אברהם סופר... ניו יארק תש"כ. 72 עמ'.

כולל צילומים מכתב־ידו של החת"ס, קינות לתיקון חצות שחיבר בשנת תק"ן, חידושים לפרק אנדרוגינוס שכתב בשנת תקנ"ט, פסק בעניין המקוה במאטרסדורף משנת תקס"ו, מכתבים ועוד.

ספר זכרון, מגילת ספר כתוב מאביר הרועים שר התורה... רבינו משה סופר זצוק"ל... בו ידובר נכבדות, מוסרים הלכות ואגדות, בספורים משולבות, נוראות ונפלאות, שהתרגשו לבוא לעולם בשנת תקס"ט לפ"ק אשר כתב על הספר... פרעסבורג תרל"ט. 52,4 עמ'.

עם הקדמת המו"ל ר' שלמה סופר אב"ד דערעטשקע. לאחר השער הנ"ל שער שנוסח בידי המחבר: ספר זכרון... זכרון תרועת מלחמת ה'... למען ספר שמו בכל הארץ. ואילו היה לי רשות לכתוב את כל הנעשה והנראה טרם ישמע היה לפלא, אך פן יחשדני שומע והדור פרוץ במלואו ושתיקה יפה מדיבורי על כן אכתוב רק ראשי פרקים לזכרון... ומ"מ שלא יהי' רק סיפורי דברים בעלמא מלאתיו רוח חכמה בדברי תורה ואגדות ודברי מוסר... היום יום כ"ה מנחם אב כתב זאת זכר בספר [תקס"ט] לפ"ק פה ק"ק פרעסבורג יע"א.

בראש הספר: דרוש לבר מצוה פ' ויצא תקס"ט לפ"ק לבן אחותי היניק שמואל כ"ץ שטרויס מפפד"מ (עמ' 1—7). בסוף הדרוש: כתבתי זאת על אשר אירע לנו האי שתא תקס"ט לפ"ק פה פרעסבורג.

החת"ס מספר שכבר בהושענא רבא תקס"ט ראה חלומות מבהילים על אשר עתיד לקרות. תחילה קרו כמה מיתות של אנשים צעירים, נהר הדניבה נקרש ואחר כך בהפשרת השלגים עבר על גדותיו ושטף חלקים מן העיר. ועוד מאורעות בלתי שכיחים. ביום כח בסיון התקרב צבא נאפוליון לנהר דנובה. החת"ס עשה פדיון נפש לכל אנשי הקהילה. ביום יט בסיון בשב"ק החלה הרעשת העיר. רוב אנשי הקהילה הבריחו את נשיהם וטפם אל הקהילות הסמוכות. החת"ס עבר ליערגן. בג בתמוז הוזמן החת"ס למפקד הצבא האוסטרי ערצהערצאג קארל כדי להיות נוכח

מסכת אבות ופי' הרע"ב והתויו"ט מצולמים מאחת ההוצאות של משניות ובתחתית העמודים פירוש החת"ס בציון המקורות שמהם נלקטו.

סדר תפלה חתם סופר, כולל פירושים, דינים, שירים ומנהגים לסדר תפלה ומועדי השנה... נעתק, נלקט ונסדר מעצם כ"ק, כ"י תלמידים, כל ספרי מרן שנדפסו וספרי גדולי התלמידים... ע"י יצחק צבי ברש"י בערנפלד... חלק [א] ב. ברוקלין תשכ"ו. [כ-500 דף].

ספר הגדה של פסח חת"ס סופר השלם... נלקט, נערך, נסדר ויוצא לאור על ידי הצעיר יהודה משולם דוב פאלאטשעק. מהדורה שניה... בני ברק תשל"ו. כח, כד; עא עמ'.

עא עמ' האחרונים (עם שער מיוחד): קונטרס שביבי אש, מתורת מרן החתם סופר זי"ע, כולל לקט הלכות ופסקי דינים בעניני מכירת חמץ... קובץ תשובות חדשות חתם סופר מכתבי יד וליקוטים. מלואים והשלמות להגדה של פסח חתם סופר השלם. נערך ונלקט ע"י הרב שמואל אליעזר שטרן.

ספר תהלים חתם סופר... נעתק, נלקט ונסדר מעצם כ"ק... ע"י נכדו יצחק צבי... בערנפלד... בני ברק תשמ"ו. [11], תרח עמ'.

מדריך לבן תורה ממרן החת"ס זצ"ל והוא ליקוט עצות, מוסרים והדרכות מספריו בדרכי לימוד התורה, קנינה והמסתעף. לוקט ונערך בעזהשי"ת ע"י יעקב ווייס. יוצא לאור ע"י מכון לחקר כת"י ע"ש החת"ס סופר זצ"ל. ירושלים תשמ"א. 16, קנו עמ'.

יסודות בעבודת ה' ממרן החת"ס סופר זצ"ל והוא ליקוט יסודות הדרכות ומוסרים מספריו בעניני אמונה, תשובה, עבודת ה', תפילה ומצוות. לוקט ונערך בעזהשי"ת ע"י יעקב ווייס. יוצא לאור ע"י מכון... חתם סופר. ירושלים תשמ"ג. 13, קמה עמ'.

לקט לימי הרחמים והרצון מספרי מרן החתם סופר זצ"ל. יוצא לאור ע"י מכון... החתם סופר. ירושלים תשמ"ג. [3], רד עמ'.

האיצטגנינות באספקלריה של תורה [מתוך כתבי] חת"ס סופר. [בעריכת אליעזר הכהן פישר]. (ירושלים תשד"מ). [31], 28, קנו עמ'.

אבדק"ק בערעגסאס... וויען — בודאפעסט תרפ"ח. [4], 6, 95, 106, 108; 74; עמ'. 106 העמ' כוללים מכתבי החתם סופר.

ספר זר סופרים, מדור "עטרת זקנים"; יכיל תשובות בהלכה וסוגיות הש"ס וחידושי אגדה עה"ת מרבותינו מאורי הגולה... הלא המה: רבינו עקיבא איגר זצ"ל... רבינו משה סופר זצ"ל... רבינו אברהם שמואל בנימין סופר זצ"ל... רבינו שמעון סופר זצ"ל הי"ד... רבינו משה סופר זצ"ל הי"ד... מדור "עץ אבות", יכיל שו"ת ובירורי הלכות מאת... רבי יוחנן סופר שליט"א... מדור "ענף עץ אבות", יכיל בירורי הלכה וחידושי סוגיות מאת... רבי משה סופר שליט"א רב דק"ק כתב-סופר ובית מדרש יד-סופר בעיה"ק בני-ברק. כמו כן צרפנו כמחובר לטהרה אחד עשר אגרות חשובות מכ"י ממשפחת הסופרים ונספחים חשובים. (בהוצאת מכון... על-שם החתם סופר בירושלים; בני ברק, מוסדות כתב סופר, תשמ"ה). רלז עמ'.

הופיע "לרגל התמנותו של... רבי משה בהגה"צ מהר"י סופר שליט"א לכהן פאר ברבנות קהילתו הקדושה קהילת "כתב סופר" ערלויא בעיר הקודש בני-ברק ת"ו".

ליקוטים מכתבי החתם סופר

ספר נבואת יונה עם שני פירושים נפלאים לרבינו הגדול... מרן אליהו מוילנא זצוק"ל... [1] לרבינו הגדול... מרן משה... זצוק"ל בעל הח"ס... על ידי הרב משה שטערן... (ברוקלין תשי"ד). ל עמ'.

דברי החתם סופר מלוקטים מספריו הנדפסים.

חתם סופר [על] שיר השירים עם פירוש למרן בעל החתם סופר זי"ע. נו"נ ע"י נכדו יצחק צבי ברש"י בערנפלד... אבדק"ק חוג חתם סופר זכרון מאיר ב"ב. בני ברק תשל"ז. [58] עמ'.

מלוקט מספריו הנדפסים.

ספר חתם סופר ונלוה לו פירוש כתב סופר על פרקי אבות. ירושלים תש"ו. [72] עמ'.

מסכת אבות עם פירושי הרע"ב והתוספות יו"ט ובהוספת חידושי חתם סופר השלם... נלקט מכל ספרי מרן זצ"ל וספרי תלמידיו... מכון חתם סופר. ירושלים תשל"ד. קג עמ'.

1234567

אור זרוע לצדיק, לקט אורות מאוצרות מרן החת"ם סופר זצ"ל לימים הקדושים. יוצא לאור ע"י המכון... ע"ש החת"ם סופר. ירושלים תשמ"ה. [5], רפט עמ'.

רבנות וקהילה במשנת מרן ה"חתם-סופר" זצ"ל. חלק א: יכלול בתוכו מאמרי השקפה, הדרכה ודברי דרוש סביב נושא הרבנות והקהילה; חלק ב: מקבץ הלכות בענינים הנ"ל. לוקט, נערך ויו"ל בעזהשי"ת ע"י יעקב ווייס. בסיוע מכון... החתם סופר. ירושלים תשמ"ז. [5], 12, 16, ריג, [7] עמ'.

עם מכתב ברכה מאת ר' יוחנן סופר ראש ישיבת אהל שמעון בירושלים.

סדר זמירות שבת הכולל שירים משירת משה, ושיר חדש למרן החתם סופר ובנו מרן המכתב-סופר זצ"ל. עם מנהגי חתם-סופר ויוצ"ח השלם. ומצורף אליו ספר נועם שבת. יו"ל ע"י מכון... ע"ש החתם סופר. ירושלים תשמ"ח. קצח עמ'.

ספר נועם שבת, כולל ליקוטי אמרים ודרושים... ממרן החתם-סופר ויוצ"ח זצ"ל, אשר מרום יקרת שבת קדשינו ישאו מדברותם. נלקט ונערך בעזהשי"ת ע"י יעקב ווייס. יו"ל ע"י מכון... ע"ש החתם סופר. ירושלים תשמ"ח. קלו עמ'.

ספר פתוחי חותם, תוכו רצוף אהבה דרך ה' חקי חיים וראשית דעת מבעל החתם סופר זצ"ל... לעורר הלכות ולקרב צעירי בני ישראל לאביהם שבשמים כמבואר בהקדמה... לונדון תשמ"ח. עח עמ'.

הופיע לרגל כניסתו לעול תורה ומצוות של הבחור שלו צבי סופר שיחי' [בן ר' משה ב"ר יוחנן סופר מערלוין].

מדריך כרונולוגי לתולדות החתם סופר מתוך חיבוריו

בשל היקפם הרב של ספרי החתם סופר ושלל החומר הביוגרפי הטמון בהן מן הראוי להצביע — להצביע בלבד ולא למצות — על אי-אלה אירועים בחיי החתם סופר ונקודות היסטוריות במישורים השונים, האישיים והציבוריים. החומר נבחר בצורה

17 קרוב לוודאי, שרשם לעצמו חידושי תורה, משלו וממה ששמע מרבותיו, גם לפני תקמ"ג, אך אלה לא נשתמרו. מן הסתם בעזבו את פראנקפורט נשארו בבית אמו ולא היה מי שיאספם.

18 שו"ת יו"ד סי' נ (ללא תאריך וללא שם השואל). אין החתם סופר נוקב בשם רבו, אם היה זה ר' נתן אדלר או ר' פנחס

סלקטיבית וסודר בסדר כרונולוגי, החל בשנת תקמ"ג, במלאת עשרים שנה לר' משה סופר, שמשנה זו נשתמרו רישומיו הראשונים¹⁷.

תקמ"ג — תק"ן

החידושים הראשונים של החתם סופר שנשתמרו ונדפסו הם חידושי שחידש לחג הפסח תקמ"ג ונדפסו בשו"ת חלק ז סי' לא. לאחריהם חידושי לחג השבועות תקמ"ג (שם סי' כח). בקיץ של אותה שנה התחיל ללמוד מסכת גיטין ורשם לעצמו "הסברות קטנות" לריש מסכת גיטין (שם סי' לב). באותה שנה שהה, כזכור, בעיר בוסקוביץ במחיצת רבו ר' נתן אדלר. בשנים מאוחרות העלה זכרונות מאותן שנים ואף מלפני כן. כגון כשלמד הלכות טריפות, כנראה בשנות העשרה שלו, התקשה במיקומה של "צומת הגידין" והוא היה בטוח שכל הפוסקים והמפרשים טועים: "בדידי הוה עובדא כד הוינא טלי' בהיותי יוצק מים ע"י רבותי הקדושים... למדתי הלכות טריפות ובהגיעי להלכות צומת הגידין וראיתי כי כל הנביאים מתנבאים בסגנון א' שהצומות הן במקום חבור השוק עם הרגל אמרתי זה אי אפשר... וסדרתי לי ראיות ברורות... וילדות היתה בי והעזתי פני להציע כן לפני רבי וגער בי להוציאני חלק מבלי משים לדחות ראיותי כלל כי היה נראה לו אפקרותא להרהר ח"ו על דבר מקובל וע"י כך לא חש להשיבני על קושייתי ולתרצה עד שהאיר ה' עיני בתוס' מנחות" ונוכח לדעת שהוא הטועה¹⁸. זכרון נוסף משנת תקמ"ג הוא המפגש בין רבו ר' נתן אדלר והגאון בעל נודע ביהודה בפראג, שגם לבחור בן העשרים היה בו תפקיד פעיל: "ונהירנא כד הוינא טליא יוצק מים ע"י מורי חסיד שבכהונה הגאון מהו' נתן אדלער ז"ל שנת תקמ"ג בעברנו דרך פראג ראה פני הגאון נוב"י זצ"ל והי' פלפולם בדברי הראב"ד... ומ"ו ז"ל פלפל עליו ונפרדו זה מזה והחליפו פלפולים על ידי ואני הייתי מוציא ומביא הדברים ואז חזר בו הגאון נוב"י" (שו"ת יו"ד סי' שלח, כסלו תקצ"ז¹⁹). באותם המפגשים ניצל הבחור משה סופר

הורוויץ, שסירב לענות לו בכלל, אף-על פי שאצל שניהם היה חביב ביותר.

19 לבירור תאריך התשובה, שנכתבה לר' צבי הירש חיות, ראה אברהם הלוי שישא, המעיין, תשרי תשכ"ט, עמ' 56 — 60.